

Látogatás Nagy József festőművésznél Pozsonypüspökiben

Pozsonypüspökiben, ebben a Pozsony melletti kis faluban, egy jó állású falusi ház udvarán berendezett műtermében látogattam meg Nagy Józsefet, a felvidéki magyar művészet egyik legtehetségesebb festőművészt és grafikusát. Már hallottam róla, tudtam, hogy több kiállításon szerepelt, illusztrációit láttam a *Madách Kiadó* könyveiben, találkoztam rajzaival az *Irodalmi Szemle*ben és az *Új Szóban*. Könyvvédőlapjaival is fölhívta magára figyelmemet. Kíváncsi voltam hát reá, műveire és egyáltalán arra, hogy találkozom-e nála művészi és művészetpolitikai koncepcióval, mert a fiatal felvidéki magyar művészetnek erre ugyancsak szüksége van.

Magyar művésszel találkozni, olyannal, aki saját népét és tája környezetét emeli egyetemes rangra, a legnagyobb öröm. Nagy József a Csallóköz művésze, s amellett a történelmi Felvidéké, mivel témáit egyaránt meríti a külső képében változó Csallóköz és a Felföld múltjából s jelenéből. A közelmúltra utal egy felszabadulási pályázatra készült színes litográfia sorozata. Lapjainak címe jelzi a történelmi tematikát: *Hazai viszonyok, Keleti front, Barátkozás a fronton, A magyar Vörös Hadsereg Eperjesen, Janousek* (a Szlovák Tanácsköztársaság elnöke) és *Kun Béla találkozás, Leveretés*. Egy darab történelem tehát e sorozat, amelyre kitüntető elismerést is kapott. E sorozatot más korokat idéző lapok egészítik ki, köztük a kuruc harcokat idéző *Érsekújvári csata*. Teljessé teszi mindezt a Csallóköz mondavilágának „illusztrálása”. Nagyméretű képekben igazi mesevilág tárul elénk s ez a vállalkozás, amelynek első darabja – *Csallóközből kiűzik a tündéreket* – már látható a műterem falán, remélhetőleg inspirál majd valamely jótollú íróat a mondák földolgozására. Már látom, hogy szöveg és kép hogyan jelenik meg együtt, több mint ezer év magyar történetéről regélve az új és új nemzedékeknek.

Természetesen szó sincs arról, mintha Nagy József „történelmi” festő lenne. Bár ez sem volna baj, sőt éppen kívánatos is lenne, hogy valaki úgy ragadja meg múltunk eseményeit, hogy azok korszerű formanyelven jelenjenek meg. Nagy József erre a művészi feladatra mindenképpen alkalmasnak látszik, az *Érsekújvári csata* c. képe ezt különösen alátámasztja. Nem korhű kosztümös csatajelenetet kapunk, hanem általában egy harci jelenetet a számos elképzelhető közül a mozgás dinamikáját, méghozzá mai nyelven. Mi hát benne az „érsekújvári”? Amit a néző tudata ismeretei alapján hozzáad és képzeletéből belevisz. Tudni kell a történelmet, hogy a kép dinamikus lendülete, az alakokban feszülő erő, az összecsapás heve átélhető élménnyé váljék a nézőben. Végeredményében egy leonardói csatajelenet sem egyetlen adott csata képi megjelenítése, és mégis éppen azt a csatát érzékelteti, amelynek nevéből a rajzot a művész elnevezte.

Nagy József sokhúrú művész, akár a tematikát, akár a kifejező eszközöket nézzük. Említettem már a táji környezetet. A csallóközi ember élete és munkája, valamint a síkvidéki táj ihleti első sorban, anélkül, hogy szemlélete regionális beszűküléssel járna. Nagyon is kedvére való téma az üzemi élet, az ipari tájkép is, aztán maga az ember különféle lelki és fizikai állapotban. Metszeteiben a nyugodt vonalú gyümölcszedők mellett a rock-and-roll örült vonaglása éppúgy a „helyén van”, mint amilyen kedvvel rajzolja a pozsonyi hidat, a vak nőt, vagy az afrikai fétiseket, kikötő-részletet éppúgy, mint erdei tanyát, szenvedésüket magukba fojtó, lombjuktól megfosztott, sebektől sajgó törzseket (*Csallóközi múza*), érzékletesen vívó férfiakat futurista lendülettel csak úgy, mint csöndes sziget felé evezőket. Mindennek van valami jelképes ereje, amivel formai tekintetben fölibe nő a naturának és megtölti gondolati elemmel a képeket. A „*Csöndes sziget*” a béke szigete – külön sorozatot szentelt a béke gondolatának –, amelyen semmi sem utal a plakát agitativ tolokodására, mégis lélekbemarkoló. Időtől és kortól független és mégis időszerű gondolat a neki való formát keresve nem köthet ki valamely elmúlásra ítélt divatos ábrázolásmódnál. Említésre méltó újabb keletű sorozata, amelynek egyes lapjait Ady Endre *Mesebeli János* c. verse ihlette. A vers címére ugyancsak egy kép utal, de az egész sorozat a mai ember,

söt emberiség gondjait, bajait tárgyalja. Nagy József hű maradt a földhöz és népéhez, s ezt nem is volt oka megbánni. Az erősek megedződnek a csapások alatt, a tehetség pedig éppen a nehézségek között s azok ellenére mutatkozik meg. A művész mindig a maga módján fejezi ki gondolatait. Az „*eltévedt lovas*”-tól nem nehéz eljutni az *eltévedt emberiség* leleplezéséig, az egyéniséget elnyomó diktatúráig. Erre utal két újabb lapja, a vörös csőrű *Szörny*, valamint a *Nap a rács mögött* c. képe is. Egy, a békekonferenciákat rendezett városok nevével tetovált, rok-kant test: *A visszatérő* rádöbbsent arra, mennyi erőfeszítés kell még ahhoz, hogy ember az emberrel békességben élhessen a különböző nyelvűség ellenére is. A *császár új ruhájá*-ban nem néhez ráismerni az ember és az általa betöltött funkció közötti éles ellentmondásra. Az *autós ember áldását adja az emberekre* c. kép már-már brutális erejű szatíra korunk újfajta embertelensége fölött. A *Mesebeli János* arra utal, hogy az eredményt nem máról-holnapra kell várni, hanem azért szívósan és következetesen kell küzdeni. Egyik képén – *Euphoria* – fönt egy rakéta, a technika jelképe, a képen alul meztelen vadak csoportja látható, arra utal, hogy társadalmunk nagy ellentmondásaival szembe kell nézni, önáltatás nélkül. Erre csak az erős lelkek kaphatók, de azok megtartói népüknek is.

Mint grafikus irtózik az üres formai bravúroktól, mindenfajta henyeségtől. Grafikusnál ilyen elmélyült műgonddal, mint Nagy József rajzaiban, illusztrációiban, ritkán találkozunk. Vonalai gazdagok, érzékenyek, de sohasem ernyedtek. A rutinnak még a gondolatától is irtózik. Csak kész képek láthatók nála, a kísérlet nem tartozik a néző elé. Nem képes megállapodni annyira, hogy valamelyik irányzatba be lehetne sorolni. Még leginkább a konstruktivista felfogáshoz és a szelidebb szűrrealizmushoz áll közelebb, de sohasem lélektelenül, sohasem elnyomva a formákat átmelegítő emberséget. Az absztrakciót zsákutcának tartja, mert egy ponton túl már elvész a művész, csak a szín- és vonalkeverő gépezet működik.

Képzeletét sohasem engedi el annyira, hogy a képzetek vaktában rohanják meg, s minden ellenőrzés nélkül kerüljenek a papírra. Nem utasítja el a kompozíciót, sem a valóságot, s ha még annyira absztrahál is, akkor sem a valóság végső megsemmisítéséig. Korszerűen fogalmazni, ez a művészet egyik célja, de ez nem azonos az értelmetlenné süllyedt játékkal. Nagy Józsefet az asszociációkból kibontható reális anyag érdekli, fordítva tehát, mint a szűrrealistákat.

Még csak annyit, hogy a művész 1926-ban született Pozsonypüspökiben. 1952-ben érettségizett, utána Prágában és Pozsonyban végezte a Képzőművészeti Főiskolát. 1959-ben kapott oklevelet. 1960-ban *Tanácsköztársaság* c. sorozatával díjat nyert. Önálló kiállítást Pozsonyban, Dunaszerdahelyen, Érsekújvárott, Komáromban, Gombaszögön rendezett. Részt vett belgiumi és svédországi kiállításokon. E sorok írásakor készítette elő pozsonyi és budapesti kiállításait, amelyekre 1970 első felében kerül sor.